

"RESEARCH-BASED TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION: TRADITION AS A BASIS FOR INNOVATION"

International Conference on Teacher Education

TEXNIKA YO'NALISHI TALABALARIGA INGLIZ TILINI O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DIAGNOSTIK BAHOLASHDAN FOYDALANISH ASOSLARI

Razikova Dilfuza Salixovna,
PhD researcher
"TIAME" National Research University
E-mail: dilfuza.razikova2017@gmail.com

Samatova Barnoxon Ravshanxanovna,
"TIAME" National Research University
E-mail: sam.barno.esl@gmail.com

***Annotatsiya** Ushbu maqola neft va gaz yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarga o'qitishda diagnostik baholashdan foydalanish usullari va ahamiyatini tavsiflaydi. Darhaqiqat, tadqiqot bugungi kunda joriy etilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar oldingi o'qitish usullariga qaraganda samaraliroq va rag'batlantiruvchi ekanligi haqidagi g'oyaga asoslanadi. Samarali ta'limni ishlab chiqish uchun diagnostik baholash juda muhimdir. Ushbu tadqiqot diagnostik baholash neft va gaz yo'nalishidagi talabalari uchun ham yetarli ekanligini ko'rib chiqdi. Bu talabaning bilim darajasini o'lchash va ularda mavjud bo'lgan o'quv kamchiliklarini aniqlash uchun ishlatiladi. Ular o'qitishning dastlabki bosqichida sodir bo'ladi; ya'ni o'quv yili boshida, joriy nazoratda yoki ma'lum bir belgilangan davrda. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, baholashning o'rni ajralmasdir. Diagnostik testlar o'qituvchiga (va talabaga) yaqinlashib kelayotgan mavzu haqida qanchalik bilishi va bilmaganligini aytishga yordam beradi. Bu o'qituvchining darsni rejalashtirish, o'quv maqsadlari haqida ma'lumot berishga va ko'proq yoki kamroq vaqt sarflashni talab qiladigan sohalarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari, shuningdek, kundalik auditoriyada baholashni amaliy qo'llash bo'yicha aniq takliflarni kiritish uchun asos bo'ladi.*

***Kalit so'zlar:** diagnostik baholash, amalga oshirish, mezonlar, anketa, o'quv dasturi, baholash.*

Oliy ta'limda baholash atamasi o'qituvchilarning o'quvchilarning akademik tayyorgarligini, o'qish jarayonini, ko'nikmalarni egallashini yoki ta'limga bo'lgan ehtiyojlarini baholash, o'lchash va hujjatlashtirish uchun foydalanadigan turli xil usullar yoki vositalarni namoyish etadi. Baholash umumiy atamasi o'qituvchilar va ularning o'quvchilari tomonidan o'z-o'zini baholashda amalga oshirilgan barcha tadbirlarga ishora qilish uchun foydalanamiz, ular o'quv va o'quv faoliyatini o'zgartirish uchun fikr-mulohaza sifatida foydalanish uchun ma'lumot beradi. Funktsiyasiga ko'ra, sinf ichidagi baholash diagnostik, formativ va summativ baholashning uchta asosiy guruhiga bo'linishi mumkin. O'qituvchi faol dars berishni boshlashdan oldin o'tkaziladigan diagnostik baholash o'qituvchiga talaba nima bilishi va nima qila olishi haqida ma'lumot berib, har bir talabaning o'quv profilini yaratishga yordam beradi.

“RESEARCH-BASED TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION: TRADITION AS A BASIS FOR INNOVATION”

International Conference on Teacher Education

Black va Vilyamning xulosasiga ko'ra: "...formativ baholash o'rganishni oshiradi. Muvaffaqiyatli yutuqlar ancha sezilarli bo'ladi va yuqorida ta'kidlanganidek, ta'lim tadbirlari bo'yicha ma'lum qilingan eng katta yutuqlar qatoriga kiradi[1]. Formativ baholashning maqsadi o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini va ish kerak bo'lgan maqsadli sohalarini aniqlashga yordam beradigan doimiy fikr-mulohazalarni taqdim etish uchun o'quvchilarning o'rganishini nazorat qilishdir. Shuningdek, u o'qituvchilarga talabalar qayerda kurashayotganini aniqlashga va muammolarni darhol hal qilishga yordam beradi [2]. Summativ baholashlar talabalarning o'rganishi, ko'nikmalarini egallashi va o'quv yutuqlarini, odatda, loyiha, bo'lim, kurs, semestr, dastur yoki o'quv yilining oxirida, belgilangan o'quv davridan keyin baholash uchun qo'llaniladi.

Shakllantiruvchi va summativ baholashning asosiy farqi ular berilgan davrdir. Birlik tugallangandan so'ng yig'indiy baholash berilsa, formativ baholash davom etmoqda. Maykl Skrivenning ta'kidlashicha, barcha baholash usullari yig'indiy bo'lishi mumkin, faqat ba'zilar shakllantiruvchi [3]. Baholashning yuqorida sanab o'tilgan uch xil turi ham bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lishidan tashqari, bir maqsad – o'quvchilarning bilim va qobiliyatlarini baholashga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning bilim va qobiliyatlarini baholashni to'g'ri olib borish uchun baholashda joriy etilgan vositalar va usullarni har tomonlama tahlil qilish tavsiya etiladi. Diagnostik baholashning asosiy maqsadi talabaning bilim va ko'nikmalar darajasini aniqlash va ushbu talaba tomonidan yangi bilimlarni o'zlashtirish darajasi to'g'risida ma'lumot to'plashni ta'minlashdir. Boshqacha qilib aytganda, diagnostik baholash talabaning qanday salohiyatga ega ekanligini aniqlaydigan asosiy baholash usuli hisoblanadi. O'quv dasturini ishlab chiqishdan oldin, har bir o'qituvchi malakali ta'limni mos ravishda amalga oshirish uchun turli xil savollarni ko'rib chiqishi kerak. Bu savollar quyidagi elementlarni o'z ichiga olishi kerak, ularning har biri juda oson e'tibordan chetda qolishi mumkin:

- O'quvchilarimning bilim va qobiliyati qay darajada?
- Talabalar men o'rgatadigan materiallarni o'zlashtira oladimi?
- Talabalar nima berilganligini tushuna olsalar, rivojlanish qaysi darajada ta'minlanadi?
- Talabalar olingan nazariy bilimlarni amalda qo'llashlari mumkinmi?
- O'quvchilarning oson o'rganishi uchun qanday vositalar va usullardan foydalanish samarali deb hisoblanishi mumkin?
- O'quvchi bilimini oshirish uchun mazmunni qanday tashkil qilish va qanday ta'lim strategiyalarini qabul qilish kerak?

"RESEARCH-BASED TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION: TRADITION AS A BASIS FOR INNOVATION"

International Conference on Teacher Education

- Qanday ta'lim muhiti yoki iqlimni ta'minlash kerak?
- Jarayonni qanday boshqarish kerak?

Bu savollarga javob topish uchun o'qituvchi talabani hozirgi bilim va qobiliyatini baholashi, ya'ni, tashxis qo'yishi kerak. O'qituvchining diagnostik baholashi turli usul va vositalar bilan o'tkazildi va ularning barchasi diqqat bilan tahlil qilindi. Usullar orasida o'qituvchilar uchun diagnostik baholashning eng qulay va birinchi modeli bu so'rovnomadir. Ushbu uslubdan foydalangan holda o'qituvchi joriy va yangi o'quv yilini hisobga olgan holda o'tgan yillarda o'tilgan mavzular bo'yicha topshiriqlar berib, diagnostik baholashni amalga oshiradi.

Talabalarni diagnostik baholashda qo'llaniladigan ikkinchi usul bu intervyu o'tkazishdir. Talabani suhbat orqali diagnostik baholashni o'tkazish alohida ijodiy qobiliyatlarni talab qiladi. Ro'yxatga olish qog'ozi yoki so'rovnomasi ushbu baholash usulida qo'llaniladigan vosita sifatida tayyorlanganligi sababidan. Ushbu so'rovnomada o'qituvchi talabaga murojaat qilmoqchi bo'lgan barcha savollarni ro'yxatdan o'tkazadi. Tekshirish ro'yxati uchinchi va oddiy usul bo'lib, u diagnostik baholash uchun maxsus baholash mezonlarini belgilaydi. Tekshiruv varaqlari juda hamkorlikka asoslangan, ya'ni o'qituvchi va talabalar baholash jarayonida teng ishtirok etishlari mumkin. Shuningdek, u o'z-o'zini baholashga imkon beradi. O'qituvchilar ro'yxatdagi turli mezonlar asosida har bir talabaga ball qo'yadilar. Oxir-oqibat, ular natijalarni tahlil qiladilar va bundan talabani mavzu bo'yicha bilim darajasini aniqlash uchun foydalanadilar. Baholash uchun nazorat ro'yxatidan foydalanishning afzalliklaridan biri bu baholash jarayonini soddalashtirishga va eng muhim mezonlarga e'tiborni qaratishga yordam beradi. Agar o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi imkon bersa, diagnostik baholashni test orqali o'tkazishga ham ruxsat beriladi, bu talabani baholashning to'rtinchi usuli hisoblanadi. Talabalar o'z javoblarini qog'ozga yozganda, o'qituvchilar bir nechta savol berishlari mumkin. Mashqdan so'ng o'qituvchi testlarni oladi, javoblarni baholaydi va o'quv dasturiga kerakli o'zgartirishlar kiritadi.

Shuningdek, o'quvchilarni diagnostik baholashda qo'llaniladigan usullardan biri bu kuzatish usulidir. Ushbu usulni amalga oshirishda "mezonlar jadvali" vositasidan foydalaniladi. Diagnostik baholashning kuzatish usulida o'qituvchi har bir o'quvchiga individual yondashadi va bu talabani rivojlanish darajasini belgilaydi, shuningdek, o'quv jarayonida har qanday strategiyani tanlashda ushbu qarorlarga tayanadi. Diagnostik baholashning afzalligi shundaki, u talaba zimmasiga yuklanishi kerak bo'lgan topshiriq turini (uy vazifasi yoki sinf ishi) belgilaydi. Kuzatish usuli va vositalari "mezonlar jadvali" diagnostik baholashning doimiy ob'ektiga aylanadi.

"RESEARCH-BASED TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION: TRADITION AS A BASIS FOR INNOVATION"

International Conference on Teacher Education

Ushbu xususiyat tufayli kuzatishning diagnostik baholash usuli formativ baholashga yaqinlashadi, lekin maqsad va mazmun jihatidan unga o'xshash emas. Summativ baholash odatda yil boshidan boshlanadi va butun o'quv yilini qamrab oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, diagnostik baholashning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u o'qituvchi va talabaga bilimlardagi kamchiliklarni ajratib ko'rsatish va bartaraf etish imkonini beradi. Talabaning bilim darajasi haqida aniq tasavvurga ega bo'lsangiz, ularning eng dolzarb muammolarini hal qilish uchun o'qitish dasturingizni qayta qurishingiz mumkin. Auditoriyada diagnostik baholashni o'tkazishning boshqa afzalliklarini ko'rib chiqamiz:

- U o'quv natijalarini aniq maqsad va vazifalar bilan bog'lashga yordam beradi.
- Diagnostik baholash o'quvchilar uchun ta'lim natijalarini yaxshilaydigan samarali o'quv dasturini yaratish uchun muhim ma'lumotlarni taqdim etadi.
- O'qituvchi va talabalar uchun foydali va do'stona ta'lim muhitini yaratadi.
- Diagnostik baholash o'qituvchiga kurs davomiyligi uchun mazmunli va samarali o'quv rejasini tuzish imkonini beradi.
- U kelajakdagi baholash uchun asos yaratadi. Kurs oxirida o'qituvchi talabalarning ish faoliyatini kurs boshida bo'lgan bilim darajasi bilan solishtirishi va har qanday yaxshilanishlarni qayd etishi mumkin.
- Diagnostik baholash o'qituvchiga o'qitishni individuallashtirish imkonini beradi. Ma'lumotlar jamlanmasidan o'quv bo'limi yoki kursining ma'lum bir qismi bo'yicha qo'shimcha bilim olishga talabgor talabalarni aniqlash mumkin.

Xuddi shu nuqtai nazardan, agar o'qituvchi talabalar guruhida o'quv yuklamaning katta qismi o'zlashtirganligini aniqlasa, u ushbu guruhga qo'shimcha mustaqil ish, yoki kichik guruhlariga o'rganish uchun standart o'quv dasturidan tashqariga chiqishga imkon beradigan faoliyatni loyihalashtirishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Black P. va D. Viliam (1998), "Baholash va sinfdagi o'rganish", Ta'limda baholash: Printsipalar, siyosat va amaliyot, Oxfordshire, 5- bo'lim, N 1, 7-74-betlar.
2. Crooks, T. (2001). "Formativ baholashning haqiqiyliigi". Britaniya ta'lim tadqiqot assotsiatsiyasining yillik konferentsiyasi, Lids universiteti, 2001 yil 13-15 sentyabr.
3. Tayler, R.V., Gagne R. M. va Skriven, M. (Eds) (1967). "Baholash metodologiyasi". O'quv dasturlarini baholash istiqbollari. Chikago, IL: Rend MakNally. 39–83-betlar.

“RESEARCH-BASED TRANSFORMATION OF TEACHER EDUCATION: TRADITION AS A BASIS FOR INNOVATION”

International Conference on Teacher Education

4. Samatova, B. R., (2020). The role of students motivation in the process of teaching English in non-language institutions: analysis of current practice. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(8), 201-210.
5. Khojakulova N.Kh., (2020). Techniques how to enhance visual data analysis and its descriptions. *International journal on orange technologies*, www.journalsresearchparks.org/index.php/IJOT e- ISSN: 2615-8140|p-ISSN: 2615-7071. Volume: 02 Issue: 12, 72-79-betlar.
6. Razikova D.S., (2022). Use of quizzes as a summative assessment in teaching students of an oil and gas profile. *Current research journal of pedagogics*, 3(10), 15–19. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-03-10-03>.